

vangingswaardemethode gedacht moeten worden? En dan niet omdat zij winst en vermogen vaststelt „op ondubbelzinnige wijze en met juistheid”, maar omdat ze naar het ons voorkomt er aanspraak op kan doen gelden, voor dat doel de meest bruikbare - of, zo men wil, de minst onbruikbare - methode te zijn. Een voorwaarde daarbij is o.i. wel, dat de winstbepaling een financieringscorrectie bevat, in die zin dat de dotaties aan Herwaardering afhankelijk zijn van de financieringsverhoudingen in de onderneming.

COMMENTAAR NAAR AANLEIDING VAN
DE REACTIE VAN L. TRAAS
OP HET ARTIKEL „WINST” IN „REFLECTIES OP LIMPERG”

door Prof. Dr. R. Slot

Het betoog van Traas heeft, naar het op het eerste gezicht lijkt, overwegend een aanvullend karakter. De kritische opmerkingen aan ons adres zijn ook maar beperkt in aantal. Maar bij betere waarneming blijkt er heel wat meer aan de hand te zijn, blijkt er zelfs een fundamentele tegenstelling te bestaan tussen zijn benaderingswijze en de onze - en ook die van Limperg - waarbij ons zelfs éénmaal de eer te beurt valt, geschetst te worden als iemand die in Limpergiaans vaarwater terecht gekomen is, althans in zoverre dat wij op een zeer wezenlijk punt de lijn van Limperg volledig zouden doortrekken. Dit punt betreft onze opvatting dat eerst van (uitkeerbare) winst sprake is, nadat de continuïteit van de onderneming veilig gesteld is.

Dit fundamentele verschil van benadering begint al bij de doelstelling van de winstbepaling. Traas stelt de rekenschapsfunctie voorop. Dit werkt door in de wijze van winstbepaling, in het winstbegrip, dat Traas wil baseren op de historische kostprijs; toepassing van de actuele-waardemethode zou daarbij slechts een aanvullend karakter hebben.

In het beperkte kader van dit commentaar is er niet voldoende ruimte, aan de theoretische implicaties van Traas' betoog volledig recht te doen wedervaren; daarvoor is de materie te gecompliceerd en het aantal open vragen te groot. Daarom slechts een zestal kanttekeningen:

1. Is het wel juist dat eerst in het begin van de jaren zestig in de winsttheorie duidelijk naar voren kwam, dat een absolute waarheid over het winstbegrip niet bestaat? In het voorafgaande decennium hadden o.i. met name Pruyt en Van Straaten dit reeds op overtuigende wijze aangetoond. Het werk van deze bedrijfseconomen wordt thans naar wij vrezen wel eens wat ondergewaardeerd; het is ten onrechte enigszins in de schaduw komen te staan van latere publikaties.

2. De winsttheorie vertoont heden ten dage een rijk geschakeerd beeld. Traas prefereert voor deze theorie - en ook voor de praktijk van de winstbepaling - de aanduiding „rommelig”. Wat de praktijk betreft kan men dat met hem eens zijn, voor de theorie gaat ons dat wat te ver.

3. De kern van ons verschil van inzicht betreft de doelstelling van de winstbepaling. Met alle begrip voor de betekenis van de „rekenschapsfunctie” zijn wij toch van mening, dat bij Traas de klassieke functie van de jaarrekening, ba-

sis te zijn van de uitkering aan de winstgerechtigden, sterk onderbelicht blijft. Traas argumenteert zijn opvatting onder andere met er op te wijzen, dat een winstbegrip waarbij er van winst pas sprake is nadat de continuïteitshandhaving is veilig gesteld, onder dynamische omstandigheden geen informatieve waarde heeft. Want het geeft niet aan - aldus Traas - welk bedrag de onderneming bij voorkeur *moet* uitkeren. Dit laatste onderschrijven wij. Ook geeft het niet aan, zegt Traas, welke prestatie de ondernemingsleiding heeft verricht. Consequent doorgedacht stelt zo'n winstbegrip eigenlijk niets anders voor dan het dividend. Hiertegenover kan o.i. worden gesteld, dat winst, in de zin van uitkeerbare winst, niets anders is dan het bedrag dat - het woord zegt het al - uitgekeerd *kan* - dus niet: moet, of zal - worden. En bij de bepaling van dit „kan” speelt de handhavingsdoelstelling van de onderneming een centrale rol. Deze geeft namelijk het criterium aan voor de uitkeerbaarheid. Maar die handhavingsconstructie past niet in de benaderingswijze van Traas. Hij erkent wel het bestaan ervan, maar doet er niets mee; hij verwijst haar naar de winstbestemming. Dit laatste betekent, dat hij een o.i. zeer relevant deel van de winstbepalingsproblematiek uit de winsttheorie elimineert en naar een ander terrein verschuift.

Dat de bepaling van de uitkeerbare winst in onze benadering sterk subjectieve elementen bevat, wie zal het ontkennen? Met Bindenga zeggen wij: deze elementen zijn onvermijdbaar; aangegeven moet worden waar in de winstbepaling zij een belangrijke rol spelen.

4. Om de prestatie van de ondernemingsleiding te kunnen beoordelen zal men bij de winstrapportage niet alleen de vruchten moeten melden - aldus Traas - maar ook de groei van de stam. Vandaar zijn voorkeur voor winstbepaling op basis van de historische kostprijs. Een vraag is of hier het woord „prestatie” wel op zijn plaats is. Het gaat hier immers mede om waardeinstijgingen van het normale bestand der materiële activa, welke inflatoir veroorzaakt kunnen zijn. Geldt bovendien niet dat deze zgn. prestatie ook wel gemeten kan worden met behulp van de winst- en vermogensbepaling van de vervangingswaardemethode, en wellicht nog beter, omdat bij laatstgenoemde methode de gehele waardeinstijging wordt geregistreerd en niet slechts het gerealiseerde gedeelte ervan, zoals bij de historische kostprijsmethode het geval is?

5. In ditzelfde vlak ligt de kwestie van het kengetal van de rentedekking (interest coverage). Traas heeft ook hier een zeer stellige voorkeur voor de historische kostprijsmethode, en wel omdat alleen daarbij het resultaat het totale bedrag aangeeft dat aan *nieuw* geld beschikbaar komt; en met dat nieuwe geld - aldus deze kennelijk in de financiering passende gedachtengang - kan de onderneming de door haar verschuldigde rente betalen. Dit houdt in dat ook de waardeinstijging der materiële activa - voor zover gerealiseerd - in de bron van de rentebetaling vloeit. Maar voor zover er met eigen vermogen wordt gefinancierd, behoort in onze optiek - en zeker ook in die van Limperg - deze waardeinstijging tot de gebonden vermogensaanwas. Geeft het kengetal van de rentedekking dan niet een te optimistisch beeld, als het wordt berekend op basis van de historische kostprijs?

6. Toepassing van de vervangingswaardemethode zodanig, dat de dotatie aan Herwaardering wordt verminderd met de op de waardeinstijging drukkende belasting, achtten wij tot op zekere hoogte te rechtvaardigen met behulp van het

instandhoudingscriterium „specifieke koopkrachthandhaving van het eigen vermogen” (dus niet: van de materiële activa, zoals bij Limperg). Traas zegt nu, dat deze specifieke koopkrachthandhaving er wel uit zou kunnen komen, maar dat dit bloot toeval is. Dit laatste is op zich zelf wel juist maar raakt onze bedoeling niet. Deze was namelijk, er de aandacht op te vestigen, dat ondernemingen als Philips de vervangingswaardemethode *lijken* toe te passen, zij het met de besproken belastingcorrectie, maar dat deze onderneming in feite wellicht de methode van de specifieke koopkrachthandhaving van het eigen vermogen gebruikt. Er zijn goede gronden om aan te nemen, dat Philips - maar ook andere ondernemingen, b.v. Akzo - de vervangingswaardemethode (met belastingcorrectie) wel een passende methode vinden, *omdat* daarbij de specifieke koopkrachthandhaving van het eigen vermogen grosso modo wordt gerealiseerd.